

RESOLUCIÓ DE LA SINDICATURA DE GREUGES

RELATIVA AL DRET AL MEDI AMBIENT (NETEJA I GESTIÓ DE RESIDUS)

Descripció dels fets objecte de l'actuació

El juny de 2021, aquesta Sindicatura va decidir iniciar una actuació d'ofici sobre el sistema de recollida de residus porta a porta al districte de Sant Andreu.

D'una banda, s'havien rebut diverses queixes a la institució per les molèsties i els inconvenients que generava el nou sistema de recollida de residus al veïnat de Sant Andreu i, per altra banda, des de les associacions de veïns i veïnes es plantejaven una sèrie de mesures per millorar el nou sistema implantat.

Actuacions fetes

Per tal d'estudiar i analitzar com havia estat la implantació del sistema de recollida de residus porta a porta al districte de Sant Andreu, el dia 7 de juliol de 2021 es va sol·licitar informació tant al **Districte de Sant Andreu** com a la **Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica**.

Resposta dels òrgans afectats

El dia 21 d'octubre de 2022, aquesta Sindicatura va rebre la informació sol·licitada.

En la informació facilitada per la Regidoria d'Emergència Climàtica i Transició Ecològica, òrgan que també va assumir la tasca de respondre la petició feta al Districte, s'aporta documentació diversa en relació amb el sistema de recollida de residus porta a porta implantat a Sant Andreu, així com un estudi sobre l'eficàcia d'aquest sistema.

S'indica que amb el sistema de recollida de residus porta a porta s'aconsegueix:

- Millorar el resultat de la recollida selectiva.
- Millorar la qualitat dels carrers.
- Fomentar la separació dels residus.
- Evitar l'anonimat en el lliurament de residus.
- Reduir el cost d'entrada de residus a l'abocador.
- Separar correctament els residus des de l'origen.

- Aplicar bonificacions a la taxa per incentivar la participació.

Algunes grans ciutats com San Francisco, Adelaida, Ljubljana, Milà o Berlín ja han apostat per aquest model i ha estat tot un èxit.

El model porta a porta a Barcelona s'ha implantat primer a Sarrià, amb uns resultats d'un increment del 60% de la recollida selectiva, i es preveu implantar-lo, després de Sant Andreu, a Horta i a Sant Antoni.

En relació amb el cas concret de Sant Andreu, s'adjunten els informes següents:

- Campanya que es va dur a terme per a la implantació d'aquest nou sistema.
- Resum d'actuacions a la preimplantació de la recollida porta a porta d'activitats i equipaments.
- Resum d'actuacions a la preimplantació de la recollida porta a porta de blocs plurifamiliars.
- Informe sobre la campanya d'implementació de la fase 1 de recollida porta a porta a Sant Andreu.

CONSIDERACIONS

1. Antecedents

Aquesta Sindicatura ha tingut coneixement que la institució de la Sindicatura de Greuges de Catalunya (SGC) va resoldre, en data 14 d'octubre de 2021, un total de sis queixes promogudes per altres persones, també veïnes de Sant Andreu, que versaven sobre diverses problemàtiques del sistema de recollida de residus porta a porta.

En la seva actuació, la SGC, a banda d'assegurar que **el sistema de recollida porta a porta amb el pagament per generació era la millor eina per assolir un increment anual instantani de la taxa de reciclatge d'un municipi**, va concloure que, tot i les accions prèvies informatives dutes a terme per a la implantació del nou sistema, **calia fer-hi reajustaments i millores, ja que eren moltes les persones veïnes del barri que es mostraven disconformes amb aquest sistema.**

D'acord amb les problemàtiques plantejades a les queixes, la institució de la SGC va suggerir al consistori valorar ampliar els horaris de recollida, en especial de la fracció orgànica, comprovar si determinades freqüències de recollida (fracció plàstic) i el nombre i la disposició de contenidors (fracció vidre) eren suficients i estudiar solucions a les necessitats de les persones amb discapacitat visual.

L'Ajuntament va respondre que s'havia modificat el sistema d'aportació de la fracció d'orgànica eliminant els cubells individualitzats i permetent l'aportació de l'orgànica durant tots els dies de la setmana. Quant al paper i cartró, les comunitats veïnals poden decidir com volen fer l'aportació. En canvi, les dades recollides no justificaven ni un augment de la freqüència de recollida d'altres materials reciclables ni un augment del nombre de contenidors. Tot i això, es van instal·lar tres contenidors més de la fracció vidre al carrer Gran de Sant Andreu i al carrer Riera de Sant Andreu. Pel que fa a la millora de l'accessibilitat, s'informava que s'havien penjat cartells a l'interior de les finques per recordar que s'havien d'alliberar les façanes en el moment de dipositar els residus.

Amb aquesta resposta, el mes d'octubre de 2022, la institució de la SGC va donar per acabat el seguiment de les actuacions en relació amb el porta a porta a Sant Andreu.

2. La recollida selectiva de residus urbans

La gestió dels residus representa un repte sobretot per a les grans ciutats on viu la major part de la població i on, per tant, es consumeixen més recursos naturals i es genera una quantitat més gran de residus. Al conjunt del territori metropolità, per exemple, l'any 2018 es van generar un total d'1,5 milions de tones de residus municipals (460 kg per habitant en tot l'any, o 1,27 kg cada dia).

S'ha constatat que de tots els residus que es llencen al contenidor de la fracció resta, aproximadament el 90% són materials reciclables o reutilitzables, però malauradament, les plantes dedicades a tractar aquesta fracció només poden recuperar-ne entre un 10% i un 12%, de manera que la recollida selectiva en origen resulta imprescindible si es vol incrementar la quantitat de materials reciclables o reutilitzables.

Recordem que l'Ajuntament de Barcelona es va comprometre amb la mesura de govern sobre l'Estratègia d'impuls de l'Agenda 2030 a aconseguir una ciutat ambientalment més sostenible, entre altres objectius, **disminuint substancialment la generació de residus mitjançant polítiques de prevenció, reducció, reciclatge i reutilització** (adaptació a escala local de la fita operativa 12.5 dels 17 ODS de l'Agenda 2030 de les Nacions Unides).

I per establir el full de ruta es van tenir en consideració les fites municipals següents:

- El Pla Clima 2018-2030, en aplicació de l'Estratègia de residu zero, incorpora la fita de situar la generació de residus per persona i dia per sota d'1,20 kg.

- El Decret d'emergència climàtica pretén elevar la fita de reciclatge de residus urbans fins al 65%.

Així, per aconseguir un salt significatiu en la reducció i el reciclatge de residus, el Govern municipal es va proposar **repensar el model de recollida tradicional basat en l'aportació voluntària de residus en contenidors oberts 24 hores al dia**.

Paral·lelament, la directiva marc de residus de la Unió Europea (Directiva 2018/851 del Parlament Europeu i del Consell Europeu) obliga els seus estats membres a assolir una taxa de reciclatge del 55% dels residus municipals l'any 2025 i del 60% l'any 2030, sota amenaça de sancions en cas d'incompliment. D'altra banda, l'Agència de Residus de Catalunya està intensificant la pressió fiscal per millorar el reciclatge.

D'acord amb aquestes directrius, els 36 municipis metropolitans han adoptat el Programa metropolità de prevenció de residus i gestió de recursos i residus municipals 2019-2025 (PREMET25) que, per a l'any 2025, preveu la implantació d'un **sistema d'individualització de la recollida de residus, mitjançant els models de recollida porta a porta, o bé contenidors intel·ligents**, per a tota la població, comerços i negocis. Aquest nou sistema permet la identificació de les persones usuàries i vincular el tipus i la quantitat de residus produïts amb cada usuària del sistema.

Actualment, a Catalunya, un 33% dels municipis han implantat el sistema de recollida porta a porta i la previsió és que aviat s'assoleixi pràcticament el 50% de municipis amb aquest sistema.

Tot i que encara hi ha poques experiències en municipis amb molta població i densitat de població elevada amb la implementació a tot el municipi, cal destacar les experiències i els bons resultats obtinguts en aquelles ciutats de mida més petita que han apostat per aquest sistema, com per exemple, Ripollet (amb 39.031 habitants i 9.014,1 hab./km²), que ha assolit un 61% de recollida selectiva; Manlleu (amb 20.883 habitants i 1.212 hab./km²), que n'ha assolit un 85%, o Cardedeu (amb 18.785 habitants i 1.552 hab./km²), que n'ha assolit un 80%.

En altres ciutats europees de característiques similars a Barcelona ha estat la mateixa ciutadania la que ha reclamat aquest sistema per a la recollida dels seus residus, atenent a criteris de sostenibilitat donada la situació actual de crisi climàtica mundial.

L'any 2018, a la ciutat de Barcelona, l'índex de recollida selectiva es trobava al 38,8%.

3. La implementació del sistema porta a porta a Sant Andreu

Durant el mes de maig de 2021 es va implantar la fase 1 del porta a porta a Sant Andreu, concretament al barri de Sant Andreu del Palomar.

Abans de la implantació, però, l'Ajuntament havia encarregat un estudi de detall a una empresa de serveis ambientals que incloïa un treball de camp per tal de recopilar dades de les diferents activitats i equipaments existents al barri. Aquestes dades eren necessàries per valorar els elements i el sistema de recollida en funció de la seva generació de residus i, alhora, informar les persones responsables de les activitats i els equipaments del nou model de recollida porta a porta que es volia implantar, ja que el porta a porta es feia en dues vessants: per una banda, la recollida domèstica i, per l'altra, la comercial.

També per a la implantació del nou sistema (fase 1), que incloïa 5.470 habitatges i 493 activitats comercials, es va dur a terme una campanya en què es va repartir el material necessari per a la gestió dels residus a cadascuna de les persones usuàries. La campanya va anar acompanyada de diverses accions de comunicació i materials d'informació per facilitar la gestió segons el nou model establert, que comportava deixar les escombraries davant del portal i en cubells o dipòsits habilitats per recollir-les.

Per donar suport i facilitar el nou servei de recollida es van dur a terme reunions veïnals amb les presidències de les diferents comunitats de veïns i veïnes i es va dissenyar una pàgina web en què es podia consultar el calendari de les reunions previstes per a cada finca plurifamiliar. Amb aquestes reunions es van poder detectar diverses dificultats per fer les aportacions individualitzades plantejades, per la qual cosa es va preveure la instal·lació de bústies comunitàries a la via pública amb control d'accés i així evitar el cubell individualitzat de 20 litres.

De la mateixa manera es va poder copsar que hi havia adreces amb una casuística especial on s'havia de valorar dur a terme accions de reforç per al correcte funcionament del sistema com, per exemple, els carrers on normalment hi havia motos aparcades a la vorera, just al davant dels portals on s'haurien de fer les aportacions.

Malgrat que les dades públiques del consistori revelaven un increment considerable en l'índex de recollida selectiva al barri, arran de l'allau de reclamacions presentades per les persones usuàries del nou sistema de recollida de residus quant als inconvenients que els suposava l'ús dels cubells de recollida d'orgànica, l'octubre de 2021, els responsables municipals van anunciar que aquests cubells es canviarien per uns contenidors de tipus intel·ligent.

D'aquesta manera es van retirar els cubells d'orgànica que hi havia al carrer i es van substituir per les denominades bústies intel·ligents. Paral·lelament, també es van instal·lar bústies amb clau electrònica destinades al tèxtil sanitari (bolquers i altres productes d'higiene íntima); una altra petició ciutadana.

Finalment, en data 22 de setembre de 2022, es va publicar l'aprovació definitiva del Decret d'Alcaldia per l'establiment de la modalitat de recollida específica porta a porta a la zona de Sant Andreu del Palomar, havent-se resolt abans les diverses al·legacions presentades pels veïns i veïnes de Sant Andreu, des que s'havia anunciat, el mes de maig de 2021, l'aprovació inicial del Decret d'Alcaldia per l'establiment de la nova modalitat de recollida de residus.

És evident que **el nou sistema de recollida de residus ha suposat un gran canvi d'hàbits per a les persones usuàries i això ha afavorit les queixes ciutadanes** al districte de Sant Andreu. Aquesta institució va rebre concretament un total de 22 queixes abans d'obrir l'actuació d'ofici, més un total de 14 queixes un cop iniciada l'actuació. Així han estat 36 les queixes presentades per diferents persones veïnes del barri, a més d'un seguit de correus electrònics amb incidències que ens han traslladat els membres de l'associació de veïns i veïnes de Sant Andreu Sud.

Tot i les correccions i adaptacions dutes a terme pels serveis municipals amb l'afany de millorar el sistema de recollida i atenent les reclamacions i els suggeriments veïnals, **els residus abandonats o dipositats de manera incorrecta a Sant Andreu del Palomar han anat augmentant amb el pas dels mesos**, tal com ho ha pogut comprovar l'assessoria d'aquesta Sindicatura en les visites que ha fet al districte, fins a arribar a un punt en què les brigades dels serveis de neteja han hagut d'incrementar les tasques de seguiment de la situació als diferents carrers. Resulta evident que això suposa un dispendi econòmic a afegir, a part de l'increment de molèsties mediambientals que suposa per al veïnat.

4. La consolidació i millora del sistema de recollida establert

Havent-se constatat que el sistema de recollida de residus porta a porta és el que aconseguix millors resultats, tant en quantitat com en qualitat de residus separats, resulta del tot necessari **que l'Ajuntament continuï amb la tasca pedagògica per tal que la ciutadania pugui apreciar els avantatges d'aquest sistema** i no només fixar-se o destacar els inconvenients, com ha succeït al districte Sant Andreu.

D'altra banda, des d'aquesta Sindicatura es vol transmetre a les persones usuàries d'aquest sistema de recollida porta a porta el missatge que el seu canvi d'hàbits indubtablement suposarà, encara que sigui petita, una aportació en benefici del medi ambient i conseqüentment de la millora de la salut i la qualitat de vida.

Així, totes les adaptacions del sistema que el consistori pugui fer en benefici dels veïns i veïnes del barri contribuiran a millorar la bona convivència entre el nou sistema. Així mateix, poden facilitar el canvi d'hàbits de les persones usuàries, amb l'objectiu final d'incrementar l'eficiència de la recollida selectiva, ja que l'eficàcia d'aquest sistema, tal com s'ha anat exposant, consta suficientment assegurada.

En aquest punt, **remarquem la importància de les comissions de seguiment** que es duen a terme sobre la implantació del sistema de recollida de residus porta a porta al barri de Sant Andreu del Palomar. En elles, tant les associacions veïnals com els veïns i veïnes a nivell particular poden exposar els problemes i les incidències amb que es troben i l'Ajuntament pot actuar en conseqüència.

Finalment, també creiem oportú destacar que la recollida de residus urbans és un servei de prestació essencial que es caracteritza per una complexitat especial i elevada d'organització i de requeriments logístics, que encara es fa més evident si es tenen en compte les característiques de la trama urbana de determinats barris de Barcelona.

La funció encarregada pel Consell Plenari Municipal al Síndic de Greuges és la defensa dels drets de la ciutadania quan es puguin veure afectats per l'actuació municipal. Així, doncs, no és funció d'aquesta institució determinar la forma concreta de prestació del servei de recollida de residus, ja que cal tenir en compte múltiples condicionants tècnics i cal adoptar decisions basades en la discrecionalitat tècnica que, ordinàriament, resta fora de l'àmbit de la nostra supervisió.

Ara bé, l'article XXIII de la Carta europea de salvaguarda dels drets humans a la ciutat, signada per l'Ajuntament de Barcelona, estableix que les autoritats locals han de garantir l'eficàcia dels serveis públics i la seva adaptació a les necessitats de les persones usuàries, tot vetllant per evitar qualsevol situació de discriminació o d'abús. De manera que, des d'aquesta institució i prenent com a marc d'anàlisi els drets humans de proximitat, el que sí que podem demanar és que el consistori **adopti aquelles decisions més beneficioses per al conjunt de la població, intentant sempre que hi hagi el mínim d'afectacions possibles.**

DECISIÓ

D'acord amb el que disposen l'article 143 de la Carta municipal de Barcelona i el reglament que regula la Sindicatura de Greuges de Barcelona, aquesta institució té com a missió valorar si s'ha produït un greuge. Considerats els fets i les normes aplicables, conclou que, en aquest cas, **l'actuació de l'Ajuntament ha estat adequada pel que fa al diàleg amb la ciutadania**, però ha de seguir treballant per millorar l'eficàcia del sistema a partir de les demandes que rebí del veïnat.

Per tot el que s'ha exposat, aquesta Sindicatura emet la decisió següent:

- **Recomanar a la Direcció de Serveis de Neteja i Gestió de Residus i al Districte de Sant Andreu** que cerquin solucions participades per incrementar l'eficiència del sistema de recollida porta a porta.

- **Recomanar a la Direcció de Serveis de Neteja i Gestió de Residus i al Districte de Sant Andreu** que reforcin les tasques de difusió i sensibilització per tal d'incrementar la corresponsabilitat ciutadana i la transició cap a un canvi d'hàbits, necessari perquè el sistema de recollida porta a porta funcioni eficaçment.

Aquesta resolució es comunicarà a l'òrgan municipal competent, se'n donarà compte al Plenari del Consell Municipal en l'informe anual reglamentari i s'informarà la persona interessada del seu contingut.